

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

КУЧЕР ПАВЛО ВІКТОРОВИЧ

УДК 338.48-6:615.8(477.82)(043.3)

**РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ:
СУЧАСНИЙ СТАН, ОЦІНКА, ОПТИМІЗАЦІЯ**

11.00.11 – конструктивна географія
і раціональне використання природних ресурсів

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Луцьк – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі туризму Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор географічних наук, доцент
Штойко Павло Іванович,
Львівський державний університет
фізичної культури
імені Івана Боберського,
професор кафедри туризму

Офіційні опоненти: доктор географічних наук, професор
Гльїн Леонід Володимирович,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри туризму та
готельного господарства;

кандидат географічних наук, доцент
Красько Анна Богданівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри туризму

Захист відбудеться 22 квітня 2021 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.08 Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: 43025, м. Луцьк, вул. Потапова, 9, ауд. 603.

Відгуки на автореферат надсилати на адресу: 43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Потаповій А. Г.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://ra.vnu.edu.ua/> та у бібліотеці Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: м. Луцьк, вул. Винниченка, 30 а.

Автореферат розіслано 22 березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради К 32.051.08
кандидат географічних наук, доцент

А. Г. Потапова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальність дослідження зумовлено потребою комплексного аналізу рекреаційно-туристичних ресурсів в Україні в цілому та у Волинській області зокрема як природного, суспільно-історичного й соціально-економічного складника. Туристична галузь для багатьох розвинених країн є одним з основних джерел наповнення бюджету. Україна має усі для цього передумови, оскільки розміщена на перехресті важливих транспортних шляхів Європи, має сприятливі природні умови, значну культурну спадщину, необхідні людські та матеріальні ресурси для розвитку туризму. Розвинений ринок туристичних послуг є вагомим чинником прискорення інтеграції України в європейське співтовариство. З кожним роком потік туристів на Волинь зростає, що вимагає надання якісних туристичних послуг. Важливою передумовою розвитку туризму в регіоні є наявність багатих рекреаційно-туристичних ресурсів.

Аналіз наукових досліджень щодо рекреаційно-туристичної проблематики дає підстави стверджувати про високий рівень вивченості цієї проблематики із погляду історії, фізичної та соціально-економічної географії, економіки, менеджменту й інших наук. Такі дослідження стосувалися, як правило, одного зі складників рекреаційно-туристичних ресурсів: природних, суспільно-історичних або соціально-економічних, та не охоплювали їх усі. Тож існує потреба в комплексному оцінюванні рекреаційно-туристичних ресурсів (РТР), з'ясуванні їхнього сучасного стану та пошуку шляхів раціонального використання й оптимізації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження відповідає тематиці науково-дослідних робіт кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури «Теоретико-методичні засади картографічного відображення геопросторового поширення туристично-рекреаційних об'єктів України» на 2016–2020 роки.

Мета дослідження – комплексно оцінити сучасний стан рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області в контексті їх оптимізації.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- здійснити порівняльний аналіз теоретико-методичних аспектів дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів;
- дослідити сучасний стан природних, суспільно-історичних та соціально-економічних (інфраструктурних) рекреаційно-туристичних ресурсів області та їх територіальне розміщення;
- оцінити рекреаційно-туристичні ресурси в межах адміністративних районів Волинської області;
- здійснити рейтингове ресурсно-рекреаційне районування та ресурсно-рекреаційну туристичну паспортизацію;
- обґрунтувати шляхи раціонального використання та оптимізації рекреаційно-туристичних ресурсів регіону.

Об'єкт дослідження – рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області.

Предмет дослідження – оцінювання сучасного стану рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області, їх паспортизація та рейтингове районування.

Методичну основу дослідження становить концепція конструктивно-географічного аналізу, що заснована на підходах фізичної, економічної та рекреаційної географії. Використано загальні та спеціальні наукові методи дослідження, застосовано системний підхід для вивчення рекреаційно-туристичних ресурсів, а також сукупність інших наукових методів, які забезпечують досягнення поставленої мети, а саме:

- метод структурно-логічного узагальнення та системного аналізу використано для вивчення й узагальнення теоретичних й методичних підходів до оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів, рекреаційно-туристичного районування, рейтингового оцінювання природних, природно-антропогенних, архітектурно-історичних, інфраструктурних, подієвих, біосоціальних рекреаційно-туристичних ресурсів;

- математичний метод застосовано для обчислення ресурсно-рекреаційного рейтингу адміністративно-територіальних одиниць Волинської області у розрізі семи блоків: геопросторового, природного, природно-антропогенного, архітектурно-історичного, подієвого, біосоціального, інфраструктурного;

- метод польових досліджень, проведених у 2016–2020 рр., використано для вивчення сучасного стану рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області;

- картографічний застосовано для укладання картографічних матеріалів територіальної організації та територіального забезпечення рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області.

Для опрацювання, збереження та візуалізації аналітичної інформації використано спеціальні програмні продукти, зокрема програми MapInfo та CorelDRAW X7.

Інформаційною базою дисертаційної праці є законодавчі та нормативні акти з питань туризму, туристичних ресурсів, природно-заповідного фонду Волинської області, перелік пам'яток археології Волинської області, що перебувають під охороною держави (станом на 07 серпня 2019 року); перелік пам'яток містобудування і архітектури Волинської області, які перебувають під охороною держави (станом на 07 серпня 2019 року); перелік об'єктів культурної спадщини національного значення, які занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (станом на 03 вересня 2019 року); перелік музейних закладів усіх форм власності та підпорядкування; українські та зарубіжні наукові джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні методичних засад та практичних рекомендацій, які дадуть змогу розв'язати науково-прикладне завдання – пошук шляхів оптимізації рекреаційно-туристичних ресурсів у Волинській області, що забезпечить їх ефективно й раціональне використання.

У дисертаційній праці сформульовано наукові результати, які винесені на захист.

Уперше:

- здійснено комплексне оцінювання сучасного стану рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області в контексті семи блоків (геопросторового, природного, природно-антропогенного, архітектурно-історичного, біосоціального, подієвого, інфраструктурного);

- здійснено ресурсно-рекреаційну паспортизацію адміністративно-територіальних одиниць області;
- розроблено рейтингове рекреаційно-туристичне районування Волинської області;

Удосконалено теоретико-методичні аспекти оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів у Волинській області.

Набули подальшого розвитку методичні підходи до оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів, які використано для вивчення сучасного стану рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області для обґрунтування заходів щодо їх оптимізації.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертаційної праці використовують в навчальному процесі кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського під час викладання навчальних дисциплін «Туристичні ресурси України», «Географія туризму» для студентів спеціальності 242 «Туризм» (довідка № 931 від 23.12.2020 р.).

Результати дисертаційної праці впроваджують у сферу туристичного бізнесу, зокрема в роботу туристичної фірми «Волиньздравсервіс» під час організації та проведення екскурсій на території Волинської області, розроблення нових туристичних маршрутів, турів; в організацію оздоровлення туристів у санаторіях та базах відпочинку, а також іншу туристичну та рекреаційну діяльність (довідка № 96 від 22.12.2020 р.).

Результати дослідження використовують у діяльності відділу «Еколого-освітньої та рекреаційної роботи» КНПП «Цуманська пуца» під час створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах із додержанням режиму охорони природних комплексів та об'єктів й забезпечення попиту рекреантів на оздоровчий, пізнавальний відпочинок відповідно до режиму території парку та організації інфраструктурного облаштування (довідка № 01-15/42 від 26.01.2021 р.).

Дисертант брав участь у програмі міжнародного стажування для молодих науковців у Республіці Польщі при Краківському педагогічному університеті в Інституті географії, захистив випускню кваліфікаційну роботу на тему «Використання туристичних і рекреаційних ресурсів Західного Полісся в Польщі та Україні», запропонував шляхи оптимізації та використання туристичних ресурсів Західного Полісся, зокрема й для Волинської області (Dyplom Ukonczenia Programu Stypendialnego Rządu RP dla Młodych Naukowców w roku akad. 2019 / 2020 koordynowanym przez Studium Europy Wschodniej UW pod kierunkiem prof. Uniwersytetu pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej dr. hab. Józefa Żychowskiego na Instytucie Geografii w Krakowie).

Особистий внесок дисертанта. Викладені в дисертації теоретичні та методичні напрацювання та практичні результати дослідження належать особисто здобувачеві. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній праці використано лише ті ідеї та положення, які є особистим внеском здобувача. Здобувач зібрав, опрацював та систематизував фондові, статистичні, картографічні матеріали щодо територіального розміщення рекреаційно-туристичних ресурсів та

здійснив рейтингове ресурсно-рекреаційне районування адміністративно-територіальних одиниць (районів) Волинської області.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної праці оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: X Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення» (Львів, 12–13 травня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2016 : суспільно-географічні аспекти» (Харків, 14–15 квітня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2017: суспільно-географічні аспекти» (Харків, 20–21 квітня 2017 р.); I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму у Західному регіоні України» (Львів, 2–3 березня 2016); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України» (Львів, 18–19 травня 2017 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України» (Львів, 19–20 жовтня 2018 р.); XXI Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 30–31 березня 2017 р.); 17-th International multidisciplinary scientific geoconference SGEM 2017 (Албена, Болгарія, 29 червня – 5 липня 2017 р.); Матеріалах міжнародного наукового семінару присвяченого 40-річчю Чорногірського географічного стаціонару Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми ландшафтознавства в контексті стратегії сталого розвитку та Європейської ландшафтної конвенції» (Львів, 3–5 листопада 2017 р.); 18-th International multidisciplinary scientific geoconference SGEM 2018 (Албена, Болгарія, 2–8 липня 2018 р.); XXII Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 26–27 квітня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності» (Львів, 26–27 листопада 2020 р.).

Публікації. Результати дисертаційної праці опубліковано у 17 публікаціях, з яких шість статей – у наукових фахових виданнях України; дві наукові праці – у виданні, внесеному до міжнародної наукометричної бази Scopus; 9 – у збірниках матеріалів конференцій та інших наукових виданнях. Одну публікацію виконано одноосібно.

Структура та обсяг дисертаційної праці. Основний зміст роботи викладено на 159 сторінках машинописного тексту. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 264 найменувань, містить 29 таблиць, 35 рисунків, 6 додатків. Загальний обсяг дисертаційної праці – 266 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної праці, визначено мету, об'єкт та предмет, сформульовано завдання, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретико-методичні аспекти дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів**» на основі аналізу літературних та фондкових

джерел висвітлено багатоаспектність рекреаційно-туристичних ресурсів, обґрунтовано й узагальнено їх структури та класифікації.

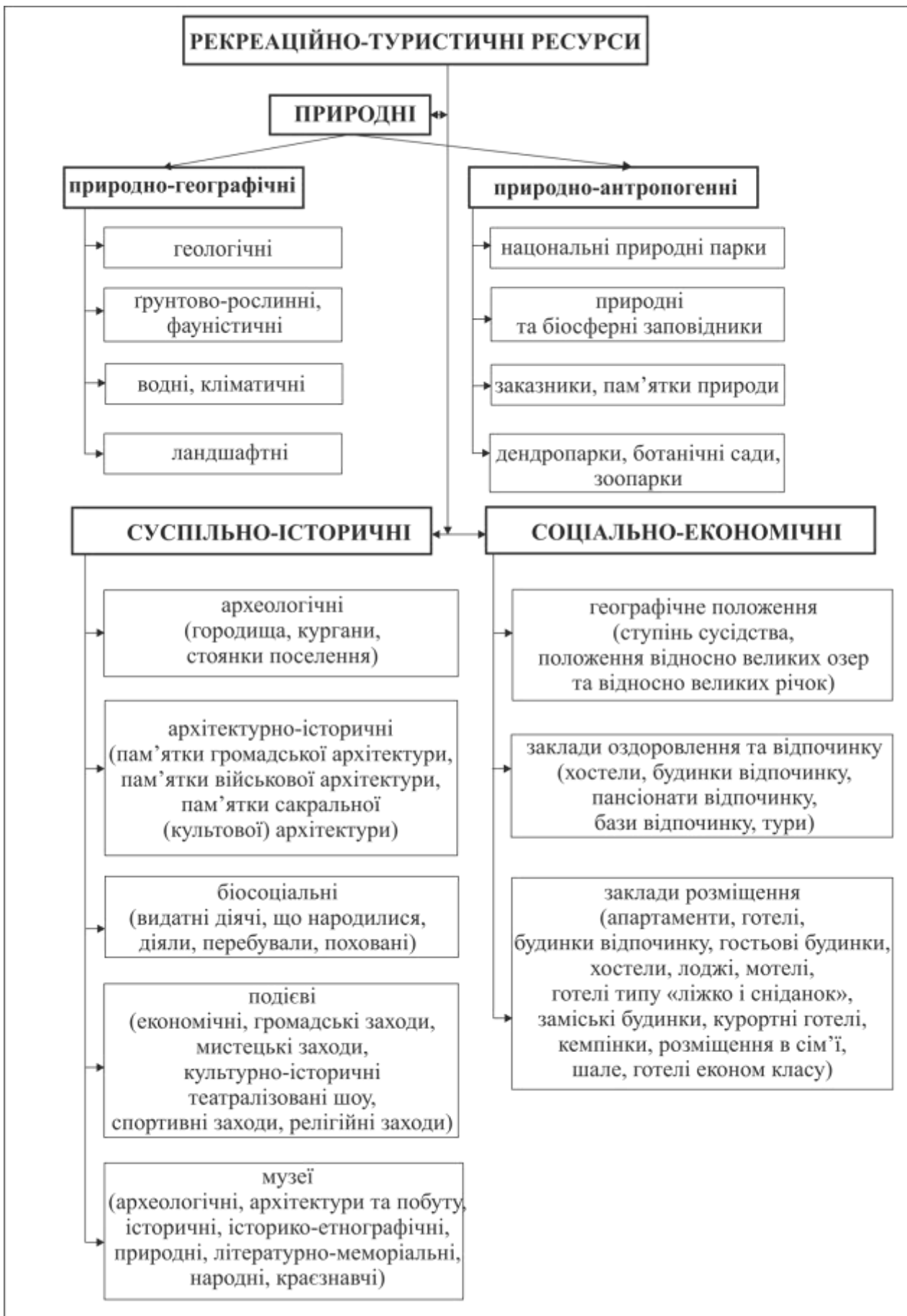
Опрацьовано теоретичні наукові результати щодо проблематики вивчення понятійно-термінологічного апарату рекреаційно-туристичних ресурсів, їх структури, класифікації, територіальної організації, районування та оцінювання Ж. Бучко, М. Гродзинського, Г. Денисика, О. Любіцевої, В. Руденка; екологічного стану території, що пов'язані із процесами рекреаційного природокористування В. Петліна, П. Шищенка, В. Фесюка, Л. Царика, К. Кілінської, О. Шаблія, О. Бейдика, І. Волошина. Різноманітні аспекти вибраної тематики висвітлено у працях М. Багрової, М. Крачила, О. Топчієва, С. Кузика, В. Мацоли. Природні ресурси області досліджували К. Геренчук, О. Маринич, Ф. Зузук, Л. Ільїн, О. Міщенко, В. Фесюк, І. Нетробчук, Л. Черчик, І. Єрко, Н. Коленда, С. Кутовий та ін. Суспільно-історичні ресурси були об'єктами досліджень багатьох учених: археологічні пам'ятки вивчав В. Круль, В. Стельмах, О. Заставецька, К. Дударчук, сакральні споруди вивчали Л. Шевчук, Т. Божук, В. Кравців, Л. Гринів, С. Кузик, І. Добинда; К. Мезенцева, І. Стаменкович, замки – Т. Христов, О. Лесик; музеї – О. Клапчук; біосоціальні ресурси – І. Волошин; подієві ресурси – О. Міщенко, О. Бейдик; інфраструктурні ресурси – Л. Черчик, І. Єрко, К. Кривега та ін.

Терміни «рекреаційні ресурси» і «туристичні ресурси» необхідно вважати як поняття, які доповнюють один одного. У зв'язку із цим, чимало науковців широко використовують термін «туристично-рекреаційні ресурси» як сутність природних та штучних об'єктів, необхідних для створення туристичного продукту.

Вважаємо, що рекреаційно-туристичні ресурси – це природні, архітектурно-історичні, біосоціальні, подієві та інфраструктурні об'єкти та явища, які можуть бути використані у туристичній діяльності. На підставі аналізу наукових джерел дисертант уклав узагальнену структуру рекреаційно-туристичних ресурсів, яка охоплює основні їх складники: природний, суспільно-історичний та соціально-економічний (рис. 1).

Результати нашого дослідження ґрунтуються на методиці О. Бейдика (2001) із доповненнями автора, за якою здійснено бальне оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів у розрізі семи блоків: геопросторового, природного, природно-антропогенного, архітектурно-історичного, біосоціального, подієвого та інфраструктурного. Кожен із блоків оцінено за градацією від 1 до 5 балів. Результати оцінювання є основою для присвоєння ресурсно-рекреаційного рейтингу адміністративно-територіальних одиниць області, що відповідає такій градації: 1 бал – дуже низький рейтинг; 2 бали – низький; 3 бали – середній; 4 бали – високий; 5 балів – дуже високий. Дисертант обґрунтував доцільність використання методики бального оцінювання для комплексного дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів у Волинській області.

У другому розділі «Сучасний стан та оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області» на основі аналізу наукових, статистичних та фондових джерел досліджено сучасний стан та оцінено природні, природно-антропогенні, суспільно-історичні, біосоціальні, подієві, інфраструктурні рекреаційно-туристичні ресурси з урахуванням геопросторового положення адміністративно-територіальних одиниць області.

Рис. 1. Узагальнена структура рекреаційно-туристичних ресурсів за О. Бейдиком (із доповненнями автора)

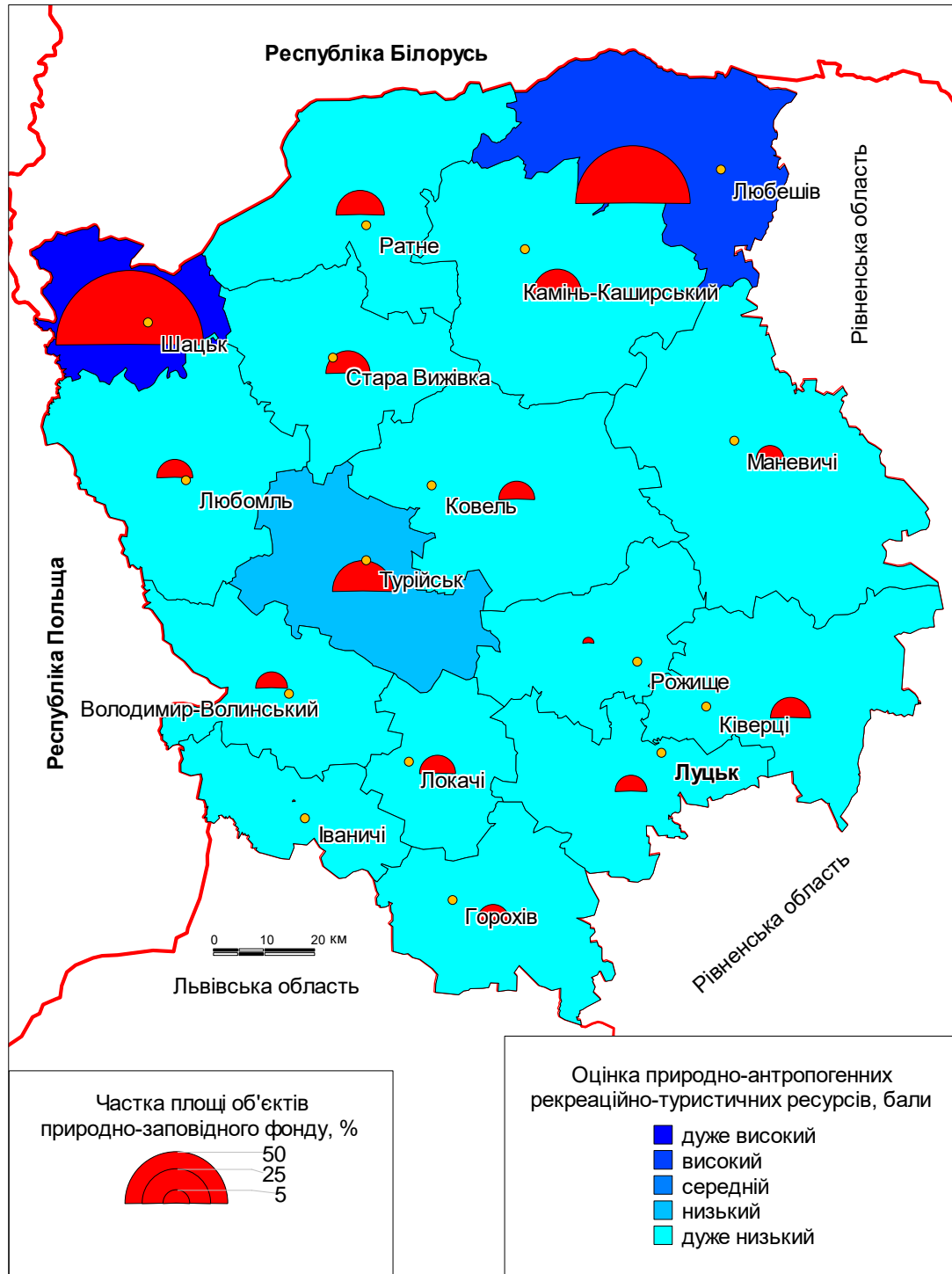

Геопросторове положення вважають важливим ресурсом та передумовою рекреаційного розвитку території. Результати інтегрального оцінювання ступеня сусідства адміністративних одиниць області, положення відносно великих озер (Світязь, Люб'язь, Велике Згоранське) та річок (Прип'ять, Турія, Стохід, Стир, Західний Буг, Луга) свідчать, що найбільш вигідне геопросторове положення характерне для Старовижівського та Турійського районів, що відповідає дуже високому ресурсно-рекреаційному рейтингу (5 бали). Геопросторове положення Ковельського та Рожищенського районів відповідає високому рейтингу (4 бали). Володимир-Волинський, Камінь-Каширський, Шацький райони оцінено нижчим балом (3), що свідчить про середній рейтинг. Іваничівський, Ківерцівський, Луцький мають низький рейтинг (2 бали). Найменш вигідне положення (1 бал) має Горохівський район. Решта території (13 районів) займає проміжну позицію.

Природні умови виступають важливим рекреаційним ресурсом. Оцінювання геологічних, ґрунтових, рослинних, кліматичних, гідрологічних ресурсів свідчить, що Любешівський та Шацький адміністративні райони мають найбільш сприятливі природні умови для рекреації, що пов'язано з наявністю великих запасів лікувальних болоїдів та сапропелю (4768 м³), великих озер. Ці райони володіють найвищою часткою земель для рекреації – 27874 га та 29248 га відповідно. Найменш сприятливі умови для рекреації у Горохівському, Іваничівському та Рожищенському районах із дуже низьким рейтингом. Невід'ємним складником для рекреації є наявність природоохоронних території та об'єктів. За результатами оцінювання Любешівський та Шацький адміністративні райони мають дуже високий рейтинг (5 балів), що пов'язано із великою часткою площі заповідних територій у Любешівському (30 %) та Шацькому (понад 44 %) районах. Ківерцівський, Ковельський, Старовижівський володіють середнім рейтингом. Такі об'єкти розміщено здебільшого в північній (Поліській) частині області (Шацький національний природний парк, національний природний парк «Прип'ять-Стохід») та на південному сході (національний природний парк «Цуманська пуща»). Найбільшу частку площі об'єктів природно-заповідного фонду зосереджено у Камінь-Каширському (62,703 га), Любешівському (43,860 га) та Шацькому (33,789 га) районах області із найбільш унікальними природними об'єктами (див. рис. 2). Такий розподіл рекреаційних ресурсів зумовлено їх територіальним розміщенням: бальнеологічні ресурси зосереджено в Поліській частині області, зокрема в Шацькому районі (4768 тис. м³ запасів торфових лікувальних болоїдів), та у межах Волинської височини – Луцькому й Горохівському районах, де переважає сапропель змішаного складу, яку використовують для лікування захворювань серцево-судинної, нервової систем, хвороб шкіри та ревматизму. У Луцькому родовищі видобуток мінеральної води становить понад 47 тис. м³/добу.

Археологічні пам'ятки (городища, кургани, стоянки, поселення) на території області розміщено доволі нерівномірно. Найкомпактніше вони зосереджені на півдні та південному сході, що пов'язано із проходженням торговельних та транспортних шляхів. Найбільша їх кількість розміщена у південних районах області: Горохівському (54), Маневицькому (23) та Ківерцівському (14); їх оцінено максимально (5 балів). Для здійснення паломництва та подорожей із релігійною та пізнавальною метою неабияке значення мають сакральні споруди як святі місця, де

проводять культові та інші заходи, збирається велика кількість паломників. Дерев'яні сакральні споруди в області розміщено доволі нерівномірно (див. рис. 3). Дещо щільніше – на півдні в межах Волинської височини завдяки родючим землям (сірі, темносірі ґрунти і чорноземи типові) та наявності шляхів сполучення, що сприяли заселенню й розбудові культових споруд. На півночі області (у межах Поліської низовини) наявність дерев'яних сакральних споруд зумовлена поширеністю лісових масивів як будівельної сировини на період їх забудови.

Рис. 2. Територіальні особливості забезпечення природно-антропогенними рекреаційно-туристичними ресурсами Волинської області (укладено автором)

Тут спостерігається зменшення кількості кам'яних (мурованих) сакральних споруд через високий рівень заболоченості (заболоченість Любешівського району (20 %)). Кам'яні сакральні споруди переважають на півдні області, насамперед у Луцькому (22), Володимир-Волинському (14), Горохівському (14), Ковельському (12) районах і пов'язані із поширенням у минулому магдебурзького права. Воно сприяло європейському плануванню структури міст, традицій будівництва. На півночі області таких споруд традиційно менше (Камінь-Каширський – 4, Любешівський – 7). Вони переважають на півдні у зв'язку із поширенням лісів (залісненість подекуди до 40 %).

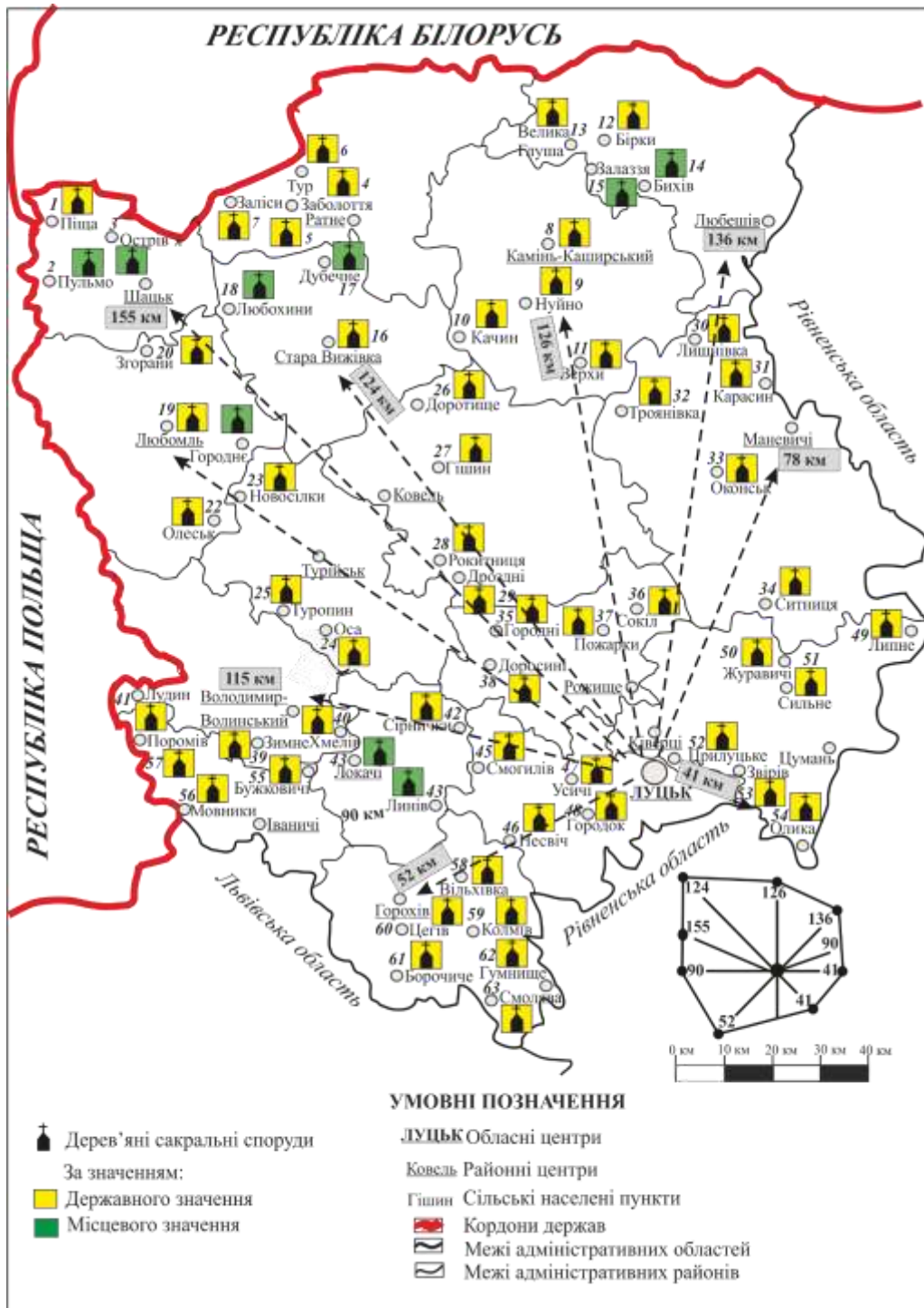

Рис 3. Дерев'яні сакральні споруди Волинської області (укладено автором)

За результатами оцінювання Луцький район характеризується дуже високим рейтингом із найвищою оцінкою (5). Забезпеченість сакральними спорудами Горохівського району оцінено високим (4) балом. Володимир-Волинський, Іваничівський, Ківерцівський та Ковельський райони оцінено 3 балами, що свідчить про великий потенціал для розвитку паломництва та подорожей із релігійною метою. Сумарна кількість культових споруд у цих районах – 29, що становить лише 13 % від загальної їх кількості в області. Громадські та житлові будівлі історичного значення розміщено у великих містах, де вони в минулому виконували, окрім основних, також адміністративні функції. Окремі житлові споруди (садибні будинки) перебувають за межами великих міст, у приміській зоні (наприклад, будинок Гутовського, 1890 р., с. Піща Шацького району).

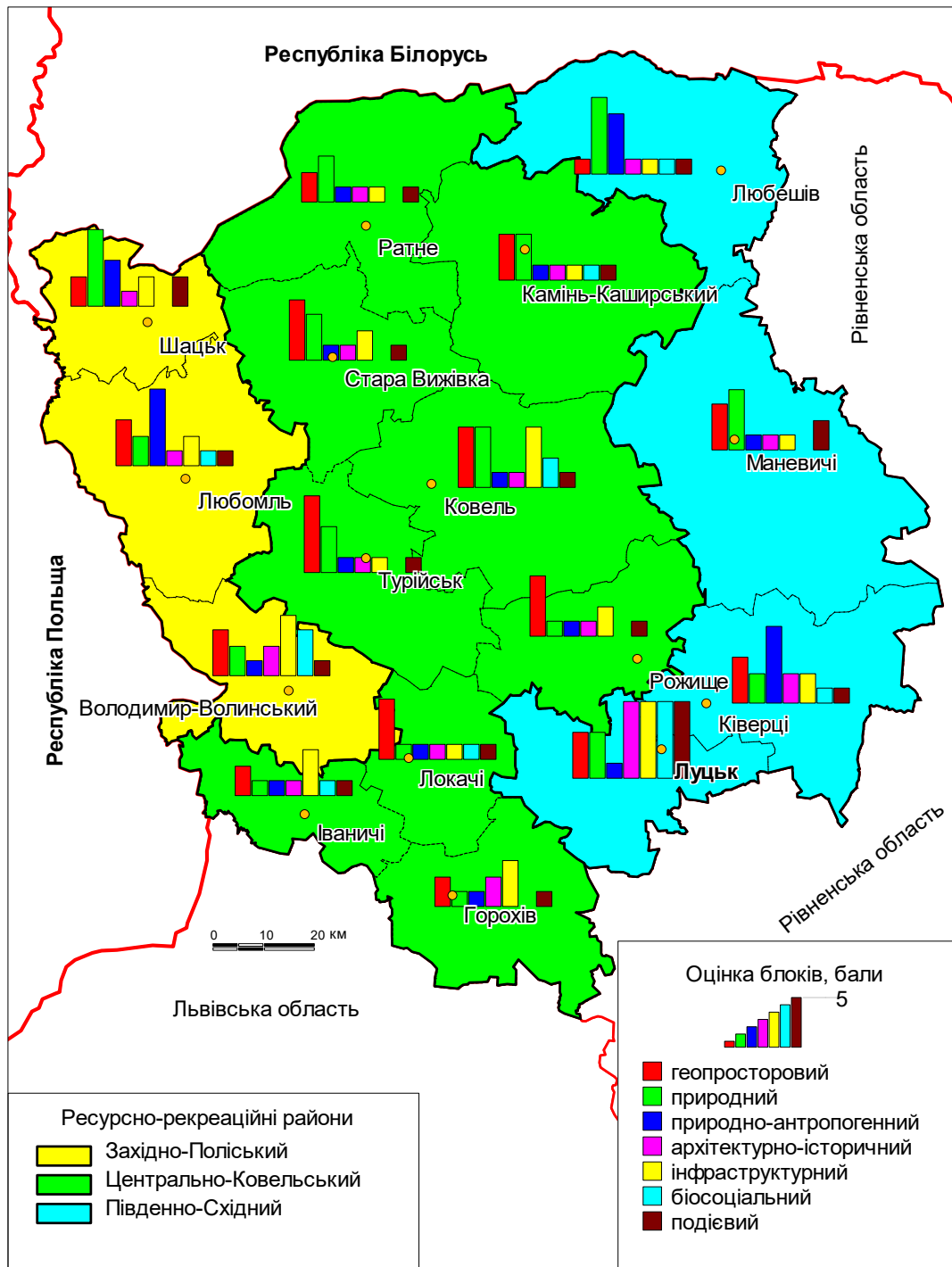
Громадські споруди, палацові комплекси та житлові будівлі Луцького району оцінено найвищим балом (5), Володимир-Волинського – нижчим балом (2). Палацово-паркові комплекси розташовано в південній та південно-західній частинах області (Луцьк, Горохів, Володимир-Волинський, Любомль). Коли будівництво замків втратило свою актуальність, розпочалося масове будівництво палаців, яке полягало у перебудові замкових комплексів або спорудженні на їх місці нових. У зв'язку з цим вони розміщені близько до замкових комплексів. Палацові та замкові комплекси зосереджено в межах Волинської височини (Луцьк, Володимир-Волинський, Ківерці). Лінія побудованих укріплень проходила через перехрестя найважливіших торговельних шляхів. Найцінніші споруди оборонного значення розташовано в основних історико-культурних центрах області – містах Луцьку та Володимирі-Волинському, де утворені два історико-культурні заповідники: «Старий Луцьк» та «Стародавній Володимир», які є вагомими туристичними об'єктами області. Важливим туристичним ресурсом є музеї, які зберігають інформацію про побут, історію, культуру і звичаї народу. В області серед 41 музею – 17 історичних музеїв, 9 – краєзнавчих, 4 – літературно-меморіальні, 3 – військові, 3 – природні, 1 – археологічний, 1 – архітектури та побуту, 1 – етнографічний, 1 – історико-етнографічний, 1 – народний. За результатами оцінювання найвища їх забезпеченість характерна для Луцького району із дуже високим рейтингом (5 балів). Володимир-Волинський, Горохівський, Іваничівський адміністративні райони оцінено нижчим балом (2). Решта (12) районів області мають низьке забезпечення музеями (1 бал). За структурою біосоціальних ресурсів в області народилося 25 видатних осіб, діяло 22 та перебувало 11. Біосоціальні ресурси Луцького району оцінено максимально (5 балів). Володимир-Волинський район характеризується середнім (3 бали), Ковельський – низьким рейтингом (2 бали). Подієвий туризм – подорожі для відвідання певних подій, зокрема спортивних, культурних заходів, фестивалів, виставок, концертів, ярмарок, карнавалів тощо. За результатами оцінювання найвищий бал (5) характерний для Луцького району із найбільшою кількістю подій (15), з них: «культурних» – 7, «політичних» – 3, «історичних» подій – 5. Найменше подій виявлено у Камінь-Каширському, Рожищенському та Шацькому районах (2). Загальна кількість подій в області – 59. Горохівський, Іваничівський, Камінь-Каширський, Ківерцівський, Локачинський, Любешівський, Любомльський, Маневицький, Ратнівський, Рожищенський, Старовижівський та Турійський райони оцінено нижчим балом (1) у зв'язку із малою кількістю подій.

Усього на території області виявлено 272 заклади тимчасового проживання, оздоровлення та відпочинку, серед них: закладів оздоровлення та відпочинку – 53 (19,4 %), закладів розміщення – 72 (26,4 %). Готелі розташовано нерівномірно. Найбільше їх у Луцькому (49), Володимир-Волинському (35), Ковельському (32), Горохівському (30) та Іваничівському (26) районах області. На Ковельський та Володимир-Волинський райони області (4 бали) припадає майже половина усієї кількості закладів розміщення – 116 одиниць (або 42,6 %), що пов'язано з наявністю визначних культурно-історичних пам'яток, серед яких: Замок Любарта (м. Луцьк), Святогірський Свято-Успенський Зимненський монастир (с. Зимне), собор Успіння Пресвятої Богородиці (м. Володимир-Волинський), Музей-садиба Лесі Українки (с. Колодяжне), а також вигідним геопросторовим положенням – Ковельського (4 бали), Володимир-Волинського (3 бали) та Луцького районів області (3 бали). Варто зазначити, що в Локачинському та Любешівському районах області заклади оздоровлення та відпочинку відсутні. Багато готельних комплексів споруджено в місцях поширення природних рекреаційно-туристичних ресурсів, зокрема бальнеологічних. Наприклад, будівництво Волинського санаторію «Лісова пісня» на території Шацького національного природного парку в селі Гаївка Шацького району області зумовлено наявністю торф'яних пелоїдів та наявністю озер (32), зокрема озера Світязь.

Матеріал, який зібрав дисертант, дав можливість здійснити інтегральне оцінювання геопросторового положення, природних, природно-антропогенних, архітектурно-історичних, біосоціальних, подієвих, інфраструктурних рекреаційно-туристичних ресурсів області для кожного адміністративного району. Тож райони Волинської області належать до районів із дуже високим (1), середнім (3), низьким (5), дуже низьким (7) ресурсно-рекреаційним рейтингами. Найвищі показники мають Луцький (дуже високий рейтинг), Володимир-Волинський, Ківерцівський, Ковельський (середній рейтинг) адміністративні райони. Горохівський, Іваничівський, Камінь-Каширський, Локачинський, Маневицький, Ратнівський, Рожищенський райони характеризуються дуже низьким рейтингом.

У третьому розділі **«Оптимізація та раціональне використання рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області»** на підставі інтегрального оцінювання здійснено рейтингове ресурсно-рекреаційне районування, паспортизацію адміністративно-територіальних одиниць області та обґрунтовано шляхи оптимізації рекреаційних ресурсів. За рейтинговим ресурсно-рекреаційним районуванням виокремлено три райони: 1) Західно-Поліський (середній рейтинг), до складу якого входить Шацький, Любомльський, Володимир-Волинський райони області (ядро Володимир-Волинський); 2) Центральньо-Ковельський (дуже низький рейтинг) охоплює Ратнівський, Старовижівський, Камінь-Каширський, Турійський, Ковельський, Рожищенський, Локачинський, Іваничівський, Горохівський райони (ядро Ковель); 3) Південно-Східний (високий рейтинг), до якого належать Любешівський, Маневицький, Ківерцівський, Луцький райони (ядро Луцьк) (див. рис. 4). За результатами дослідження сучасного стану рекреаційно-туристичних ресурсів складено ресурсно-рекреаційні паспорти адміністративно-територіальних одиниць області за такою структурою: 1) назва району; час утворення, доменне ім'я; 2) геопросторове положення (розташування, сусіди та кордони, географічний

центр); 3) поверхня; 4) доміантний рослинний покрив; 5) клімат; 6) забезпечення рекреаційно-туристськими ресурсами; 7) унікальні ландшафти та природні об'єкти; 8) титульний (фоновий) тип архітектурно-історичних рекреаційно-туристичних ресурсів, найвизначніші об'єкти; 9) вид туризму; 10) туристичний цикл; 11) екологічний стан території; 12) перспективи розвитку туризму, створення нового турпродукту; 13) загальний бал ресурсно-рекреаційного рейтингу (сума балів). Інформацію, подану в ресурсно-рекреаційних паспортах, можуть використовувати туристичні організації та урядові відділи (департаменти) Волинської державної адміністрації та міської ради для активізації та промоції туризму в області.

Рис. 4. Рекреаційно-туристичне ресурсне районування Волинської області
(укладено автором)

Для оптимізації рекреаційно-туристичних ресурсів у межах Західно-Поліського району слід розвивати види туризму, що базуються на природних рекреаційних ресурсах завдяки наявності сприятливого клімату, озер, річок, великої частки об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) (44,5 % від площі Шацького району). Також необхідно розширювати екскурсійні програми з пізнавальною та релігійною метою завдяки наявності давніх визначних сакральних споруд, додавати їх у туристичні маршрути, залучати як українських і іноземних мандрівників.

Для оптимізації РТР необхідно створювати нові природоохоронні об'єкти та розширювати наявну їх мережу, особливо в північних Поліських районах: Камінь-Каширському та Старовижівському, оскільки у природно-антропогенному блоці ці адміністративні одиниці оцінено 1 балом, що відповідає дуже низькому рейтингу.

У межах району слід активно розбудовувати туристичну інфраструктуру, зокрема готелі, санаторії та інші заклади тимчасового розміщення, оскільки в інфраструктурному блоці район оцінено 2 балами, що відповідає низькому рейтингу. Крім того, у межах району доцільно розвивати ті види туризму, які орієнтовані на природний складник у зв'язку із наявністю поодиноких цінних архітектурних та історичних пам'яток. У архітектурно-історичному блоці адміністративні одиниці вказаного району оцінено 1 балом, що відповідає дуже низькому рейтингу. У районі необхідно розбудовувати туристичну, особливо сільську інфраструктуру.

Південно-Східний район (високий рейтинг) складається з Любешівського, Маневицького, Ківерцівського та Луцького адміністративних районів (ядро Луцьк). Для подальшої оптимізації необхідно організовувати подорожі з екскурсійною та пізнавальною метою в межах Луцького та Ківерцівського районів області, які оцінено 5 і 2 балами відповідно. Тут наявні унікальні архітектурно-історичні пам'ятки та проходять туристичні маршрути. У регіоні необхідно розвивати подорожі із пізнавальною метою у зв'язку із переважанням історико-культурних пам'яток над об'єктами ПЗФ.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній праці наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукового завдання, що дає змогу сформулювати методичні аспекти та практичні рекомендації щодо оцінювання та оптимізації рекреаційно-туристичних ресурсів у Волинській області.

1. Здійснено порівняльний аналіз теоретико-методичних аспектів дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів. У процесі аналізу наукових джерел і нормативно-правових актів щодо трактувань та класифікацій рекреаційних і туристичних ресурсів узагальнено та доповнено структуру рекреаційно-туристичних ресурсів, зокрема природних, суспільно-історичних та соціально-економічних які можна використовувати для туризму та рекреації. Для комплексного вивчення їх необхідно аналізувати в контексті семи блоків: геопросторового, природного, природно-антропогенного, архітектурно-історичного, подієвого, біосоціального, інфраструктурного. Запропонована структура містить природні, суспільно-історичні та соціально-економічні (інфраструктурні) рекреаційно-туристичні ресурси.

Обґрунтовано доцільність використання бальної методики оцінювання О. Бейдика (2001) із доповненнями автора, що дає можливість здійснити комплексний аналіз сучасного стану РТР для пошуку шляхів їх оптимізації.

2. З'ясовано природно-географічні, суспільно-історичні та соціально-економічні передумови формування рекреаційно-туристичних ресурсів. Установлено, що існує чіткий взаємозв'язок між наявністю та розміщенням РТР в межах області. Зокрема, природно-антропогенні РТР (об'єкти ПЗФ) розміщено здебільшого у північній (Поліській) частині області, що пов'язано із природними особливостями території. Через високу залісненість території (місцями до 40 % на півночі), заболоченість, малопродуктивні ґрунти розбудова населених пунктів не була щільною, а відповідно в адміністративних районах, що розміщені в межах Поліської низовини (Камінь-Каширський, Ковельський, Любешівський, Любомльський, Маневицький, Ратнівський, Рожищенський, Старовижівський, Турійський, Шацький), спостерігається незначна (228) кількість суспільно-історичних (158) та інфраструктурних (70) ресурсів порівняно із районами у південній частині області. Такі природні умови не сприяли локалізації археологічних, архітектурних, сакральних споруд та інших об'єктів. Порівняно з цим в адміністративних районах, розміщених у межах Волинської височини (Іваничівський, Луцький, Володимир-Волинський, Горохівський, Ківерцівський, Локачинський), завдяки поширенню балкового рельєфу, карсту, родючим ґрунтам населені пункти розміщені щільніше. Це сприяло активній розбудові поселень, архітектурних, сакральних споруд, палаців, замків, музеїв. У адміністративних районах зони Волинської височини зафіксовано значно більше (319) суспільно-історичних та (154) інфраструктурних об'єктів (усього 473 об'єкти). Це свідчить про значний вплив природних умов на просторове розміщення ресурсів.

3. За результатами оцінювання природних, суспільно-історичних, соціально-економічних (інфраструктурних) ресурсів адміністративно-територіальних утворень за геопросторовим, природним, природно-антропогенним, архітектурно-історичним, інфраструктурним, біосоціальним, подієвим блоками найвищий бал (5) отримав Луцький район, що відповідає дуже високому ресурсно-рекреаційному рейтингу та свідчить про найкраще забезпечення рекреаційними ресурсами за архітектурно-історичним, інфраструктурним, біосоціальним, подієвим блоками. Це пов'язано із великою кількістю архітектурних пам'яток (історико-архітектурний заповідник «Старий Луцьк»), закладів тимчасового розміщення, оздоровлення та відпочинку (49), наявністю економічних, громадських, мистецьких, культурно-історичних, спортивних, релігійних подій. Володимир-Волинський, Ківерцівський, Ковельський райони оцінено нижчим балом (3), що відповідає середньому ресурсно-рекреаційному рейтингу. Райони мають дуже високий рейтинг (5 балів) у природному (наявність Ківерцівського парку «Цуманська пуца»); високий рейтинг – інфраструктурному, геопросторовому та природному блоках. Найменша забезпеченість рекреаційними ресурсами властива для Горохівського, Іваничівського, Камінь-Каширського, Локачинського, Маневицького, Ратнівського, Рожищенського районів області, які за результатами оцінювання характеризуються дуже низьким ресурсно-рекреаційним рейтингом. Створений ком'п'ютерно-

картографічний банк даних може бути основою для автоматизованої пошукової системи, яка дасть змогу зберігати, аналізувати та постійно поновлювати дані.

4. За результатами оцінювання та синтезу даних щодо сучасного стану РТР укладено ресурсно-рекреаційні паспорти адміністративно-територіальних одиниць області для оптимізації функціонування рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області.

5. Визначено шляхи оптимізації РТР Волинської області:

– у межах Західно-Поліського ресурсно-рекреаційного району необхідно поліпшити оснащеність та сервіс вже наявних закладів тимчасового розміщення із урахуванням рекреаційної місткості території для забезпечення потреби туристів у відпочинку. Крім того, район має одне із найбільш вигідних географічних положень завдяки прикордонному розташуванню поруч із Республікою Польщею та Республікою Білоруссю, що є сприятливим чинником розвитку в'їзного туризму за рахунок залучення іноземних туристів. Для оптимізації РТР необхідно розвивати види туризму, які ґрунтуються на природних рекреаційних ресурсах завдяки наявності сприятливого клімату, озер, річок, великої частки об'єктів ПЗФ (44,5 % від площі району). Необхідно розширювати екскурсійні програми з пізнавальною та релігійною метою завдяки наявності давніх визначних сакральних споруд;

– у межах Центрально-Ковельського ресурсно-рекреаційного району необхідно створювати нові природоохоронні об'єкти та розширювати наявну їх мережу, особливо в північних поліських районах: Камінь-Каширському та Старовижівському; активно розбудовувати туристичну інфраструктуру, зокрема готелі, санаторії та інші заклади тимчасового розміщення. Крім того, у межах району доцільно розвивати види туризму, які орієнтовані на природний складник у зв'язку з наявністю поодиноких цінних архітектурних та історичних пам'яток. У районі належить розбудовувати туристичну, особливо сільську інфраструктуру;

– у Південно-Східному ресурсно-рекреаційному районі доцільно організовувати подорожі з екскурсійною та пізнавальною метою в межах Луцького та Ківерцівського районів області. У межах району наявні унікальні архітектурно-історичні пам'ятки та проходять туристичні маршрути. У регіоні варто розвивати подорожі з пізнавальною метою у зв'язку з переважанням історико-культурних пам'яток над об'єктами природно-заповідного фонду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, надруковані у виданнях, які затверджені як фахові в галузі географії

1. Кучер П., Волошин І. Геопросторове поширення та характеристика сакральних споруд Волинської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія.* 2016. Вип. 1. С. 120–126. (*Особистий внесок автора: укладено картосхеми геопросторового поширення сакральних споруд Волинської області, виокремлено сакральні-туристичні регіони*).

2. Волошин І. М., Кучер П. В. Геопросторове поширення та характеристика туристично-рекреаційних ресурсів Волинської області. *Географія та туризм. Серія:*

Географія. 2017. № 39. С. 86–97. (Особистий внесок автора: Запропоновано туристичне районування та укладено картосхему туристично-рекреаційних ресурсів Волинської області).

3. Кучер П., Волошин І., Кухтій А. Ґрунтознавчо-пізнавальні маршрути Волинської області. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2017. № 51. С. 179–192. (Особистий внесок автора: розроблено ґрунтознавчо-пізнавальні туристичні маршрути Волинської області).

4. Кучер П. В., Волошин І. М. Історико-архітектурні пам'ятки Рівненської області: геопросторове поширення, туристичні маршрути та їх характеристика. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій: зб. наук. пр.*, 2016. № 13. С. 92–98. (Особистий внесок автора: запропоновані нові туристичні маршрути та обчислено коефіцієнти навантаження історико-архітектурних пам'яток у Рівненській області).

5. Кучер П. В., Волошин І. М. Геопросторове поширення та характеристика природно-заповідного фонду Рівненської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія*. 2016. № 2. С. 214–223. (Особистий внесок автора: укладено картосхеми геопросторового поширення природно-заповідного фонду Рівненської області).

6. Кучер П. В. Геопросторове поширення та характеристика сакральних споруд Рівненської області. *Географія та туризм*. 2016. № 37. С. 95–109.

Статті в міжнародних періодичних наукових виданнях

7. Kucher P., Voloshyn I. The geospatial distribution of catholic sacral buildings within Volyn Oblast in Ukraine. *17-th international multidisciplinary scientific geosconference SGEM 2017*. Vol. 17. No 23. P. 711–719. (Особистий внесок автора: запропоновано сакральню-туристичне районування Волинської області).

8. Voloshyn I., Kucher P., Kukhtiy A., Chykailo Y., Khudoba V. Tourist map of geospatial distribution of Rivne Oblast in Ukraine as a means for activating tourist flows. *18-th international multidisciplinary scientific geosconference SGEM 2017*. Vol. 24 No. 24. P. 697–704. (Особистий внесок автора: укладено картосхему територіальної організації сакральних споруд Рівненської області).

Статті опубліковані у збірниках за матеріалами наукових конференцій

9. Кучер П., Волошин І. Геопросторове поширення та характеристика дерев'яних сакральних об'єктів у Волинській області. *Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали Х Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. ЛДУФК. (Львів, 10–11 травня 2018 р.). Львів: ЛДУФК, 2016. С. 27–31. (Особистий внесок автора: укладено картосхеми геопросторового поширення дерев'яних сакральних споруд Волинської області).

10. Кучер П., Волошин І. Геопросторове поширення сакральних дерев'яних об'єктів Волинської області. *Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму у Західному регіоні України : матеріали І Всеукр. студ. наук.-практ. конф.: ЛДУФК (Львів, 18–19 жовтня 2019 р.)*. Львів : ЛДУФК, 2016. С. 21–25. (Особистий внесок автора: обчислено коефіцієнти навантаження сакральних споруд Волинської області).

11. Кучер П., Волошин І. Геопросторове поширення об'єктів природно-заповідного фонду Волинської області. *Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України* : матеріали II Всеукр. студ. наук.-практ. конф. ЛДУФК (Львів, 18–19 травня 2017 р.) Львів : ЛДУФК, 2017. С. 14–16. (Особистий внесок автора: запропоновано природно-рекреаційне районування та укладено картосхеми геопросторового поширення об'єктів природно-заповідного фонду Волинської області).

12. Кучер П. В., Волошин І. М. Геопросторове поширення кам'яних сакральних об'єктів Волинської області. *Регіон – 2016 : суспільно-географічні аспекти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ХНУ ім. В. Н. Каразіна (Харків, 14–15 квіт. 2016 р.). Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. С. 155–157. (Особистий внесок автора: укладено картосхеми геопросторового поширення сакральних споруд Волинської області).

13. Кучер П. В., Волошин І. М. Геопросторове поширення історико-архітектурних пам'яток Волинської області. *Молода спортивна наука України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ЛДУФК (Львів, 30 – 31 березня 2017 р.). Львів : ЛДУФК, 2017. Т. 4. С. 111–112. (Особистий внесок автора: укладено картосхеми геопросторового поширення історико-архітектурних споруд Волинської області).

14. Кучер П. В. Сучасні підходи до класифікацій рекреаційно-туристських ресурсів. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ЛДУФК (Львів, 26–27 листопада 2020 р.). Львів : ЛДУФК, 2017. С. 243–245.

15. Кучер П. В., Волошин І. М. Геопросторове поширення католицьких сакральних пам'яток Рівненської області. *Регіон – 2017 : суспільно-географічні аспекти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ХНУ ім. В. Н. Каразіна (Харків, 20–21 квітня 2017 р.). Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. С. 213–215. (Особистий внесок автора: укладено картосхеми геопросторового поширення католицьких сакральних пам'яток Рівненської області).

16. Кучер П. В., Волошин І. М. Геопросторове поширення туристично-рекреаційних об'єктів Рівненської області. *Проблеми ландшафтознавства в контексті стратегії сталого розвитку та Європейської конвенції* : матеріали міжнар. наук.-семінару присвяченого 40-річчю Чорногірського географічного стаціонару ЛНУ ім. І. Франка (Львів, 3–5 листопада 2017 р.). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. С. 137–139.

17. Кучер П. В. Аналіз геопросторового поширення природних туристичних ресурсів Житомирської області. *Молода спортивна наука України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ЛДУФК (Львів, 26–27 квітня 2018 р.). Львів : ЛДУФК, 2018. Т. 4. С. 81–82.

АНОТАЦІЯ

Кучер П. В. Рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області : сучасний стан, оцінка, оптимізація. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук зі спеціальності 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2021.

У дисертації представлено результати оцінювання сучасного стану природних, суспільно-історичних та соціально-економічних (інфраструктурних) рекреаційно-туристичних ресурсів області та з'ясовано їх просторове розміщення. Оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів здійснено за блоками (геопросторовий, природний, природно-антропогенний, архітектурно-історичний, біосоціальний, подієвий, інфраструктурний). За результатами оцінювання здійснено рейтингове ресурсно-рекреаційне районування з виокремленням таких ресурсно-рекреаційних районів області: 1) Західно-Поліський (середній рейтинг), до складу якого належать Шацький, Любомльський, Володимир-Волинський райони області (ядро Володимир-Волинський); 2) Центральнo-Ковельський (дуже низький рейтинг) охоплює Ратнівський, Старовижівський, Камінь-Каширський, Турійський, Ковельський, Рожиженський, Локачинський, Іваничівський, Горохівський райони (ядро Ковель); 3) Південно-Східний (високий рейтинг) включає Любешівський, Маневицький, Ківерцівський, Луцький райони (ядро Луцьк). Укладено ресурсно-рекреаційні паспорти адміністративно-територіальних районів. Обґрунтовано шляхи раціонального використання та оптимізації рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області.

Ключові слова: туризм, рекреація, рекреаційно-туристичні ресурси, оцінка, оптимізація, ресурсно-рекреаційна паспортизація, рекреаційно-туристичне ресурсне районування, Волинська область.

АННОТАЦІЯ

Кучер П. В. Рекреационно-туристические ресурсы Волынской области: современное состояние, оценка, оптимизация. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата географических наук по специальности 11.00.11 – конструктивная география и рациональное использование природных ресурсов. – Волынский национальный университет имени Лесы Украинки, Луцк, 2021.

В диссертации представлены результаты оценки современного состояния природных, общественно-исторических и социально-экономических (инфраструктурных) рекреационно-туристических ресурсов области и изучено их территориальное размещение. Оценивания рекреационно-туристических ресурсов осуществлено по блокам (геопространственный, природный, природно-антропогенный, архитектурно-исторический, биосоциальный, событийный, инфраструктурный). По результатам оценки осуществлено рейтинговое ресурсно-рекреационное районирование с выделением таких ресурсно-рекреационных районов области: 1) Западно-Полесский (средний рейтинг), в состав которого принадлежат Шацкий, Любомльский, Владимир-Волынский районы области (ядро

Владимир-Волынский); 2) Центрально-Ковельский (очень низкий рейтинг) охватывает Ратновский, Старовыжевский, Камень-Каширский, Турийский, Ковельский, Рожиженський, Гороховский, Иваничівський, Гороховский районы (ядро Ковель); 3) Юго-Восточный (высокий рейтинг) в который входят Любешовский, Маневицкий, Киверцовский, Луцкий районы (ядро Луцк). Составлены ресурсно-рекреационные паспорта административно-территориальных районов. Обосновано пути рационального использования и оптимизации рекреационно-туристических ресурсов Волынской области.

Ключевые слова: рекреационно-туристические ресурсы, оценка, оптимизация, ресурсно-рекреационная паспортизация, рекреационно-туристическое ресурсное районирование.

ABSTRACT

Kucher P. V. Recreational and tourist resources of the Volyn region: current state, assessment, optimization. – Qualification scientific work, manuscript.

The thesis for the Candidate of Geographical Sciences degree (Ph.D.), in specialty 11.00.11 – constructive geography and rational use of natural resources. – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2021.

The thesis is devoted to the assessment of the current state and substantiation ways to optimize the recreational and tourist resources of the Volyn region. To achieve this goal, in the first chapter, it have been summarized research on the problem of recreational and tourist resources, has been analyzed the conceptual and terminological system of the study and improved the methods for recreational and tourist resources assessment.

In the second chapter, the recreational and tourist resources analysis of the Volyn region has been carried out by seven blocks: geospatial, natural, natural-anthropogenic, architectural-historical, biosocial, event, and infrastructural. According to the assessment results, the highest score (5 points) has Lutsk district, which corresponds to a very high resource and recreational rating and indicates the best recreational resources provision, especially in architectural-historical, infrastructural, biosocial, and event blocks. Volodymyr-Volynskyi, Kivertsi, Kovel districts were rated with lower points (3), which corresponds to the average resource-recreational rating. Such areas have a very high rating (5) in the natural (natural park "Tsumanskaya Pushcha") and have a high rating in infrastructural, geospatial, and natural blocks. Seven districts of the Volyn region have the lowest resource provisions, among them: Horokhiv, Ivanychi, Kamin-Kashyrskyi, Lokachi, Manevychi, Ratne, and Rozhyshe districts, which characterized by very low resource-recreational rating according to the assessment results. The study compiled 7 maps of the territorial location of the resource-recreational resources.

It has been established that there is a close relationship between natural conditions and the location of recreational resources within the region. In particular, natural and anthropogenic recreational resources (objects of nature reserve fund) are located mostly in the northern (Polesia) part of the region, which is due to the natural features of the territory: high forest covers (sometimes up to 40 %), wetlands, low-productivity soils, sparse development of settlements. In the administrative districts located within the physical and geographical zone of the Polesian Lowland (Kamin-Kashyrskyi, Kovel,

Liubeshiv, Liuboml, Manevychi, Ratne, Rozhysche, Stara Vyzhivka, Turiisk, Shatsk) there is a smaller (228) number of socio-historical infrastructure (70) resources compared to the southern regions of the region. The natural conditions of the Polesia part of the region did not promote the development of settlements, architectural objects (castles, palaces, sacred and public buildings). To the contrary, in the Ivanychi, Lutsk, Volodymyr-Volynskyi, Horokhiv, Kivertsi, Lokachi districts located within the Volhynian Upland due to favorable natural conditions: the spread of beam relief, karst, fertile soils, the settlements developed more densely, which led to active development of settlements, architectural, sacred buildings, palaces, castles and museums. Especially more (319) socio-historical and (154) infrastructural objects have been recorded in the administrative districts located within the Volhynian Upland, which testifies to the close interrelation of natural and other factors in the recreational resources distribution.

In the third chapter, based on the recreational resources assessment, the resource-recreational zoning, certification of administrative units of the region have been carried out and the ways of recreational resources optimization have been substantiated. Based on the resource-recreational rating of administrative-territorial units of the region, the resource-recreational zoning have been carried out with the selection of the following resource-districts: 1) Western-Polesia (average rating) 2) Central Kovel (very low rating); 3) South-Eastern (high rating).

The following ways for recreational resources optimization have been offered:

- within the Western-Polesia resource and recreational area it is necessary to improve the equipment and service of existing temporary accommodation facilities, taking into account the recreational capacity of the territory to meet the needs of tourists for recreation. In addition, the area has one of the most advantageous geographical locations due to its border location near the Republic of Poland and the Republic of Belarus, which is a favorable factor in the development of inbound tourism by attracting foreign tourists. To optimize RTR, it is necessary to develop types of tourism based on natural recreational resources due to the favorable climate, lakes, rivers, a large share of natural reserve facilities (44.5 % of the area). It is necessary to expand sightseeing programs for educational and religious purposes due to the presence of ancient landmarks.

- within the Central Kovel resource-recreational district it is necessary to create new nature protection objects and expand their existing network, especially in the northern Polesia districts: Kamin-Kashyrskyi and Stara Vyzhivka; actively develop tourist infrastructure, including hotels, sanatoriums, and other temporary accommodation facilities. In addition, it is advisable to develop types of tourism within the district, which focus on the natural component due to the presence of isolated valuable architectural and historical monuments. Tourism, especially rural infrastructure should be developed in the district.

- in the South-Eastern resource-recreational district it is expedient to organize trips with excursion and cognitive purpose within Lutsk and Kivertsi districts of the region. Within the district, there are unique architectural and historical monuments and tourist routes. Cognitive travel should be developed in the region due to the predominance of historical and cultural monuments over natural reserves.

Keywords: recreational and tourist resources, assessment, optimization, resource and recreational certification, rating resource, and recreational zoning.